

O medio ambiente nos Concellos: A RIA DE FERROL

Pedro Santiago/Cerna

Comenzamos unha nova serie de artigos, na que pretendemos facer un percorrido por todo o país, Concello a Concello, revisando o tratamento que, dende a "administración mais cercana ao cidadán", se da aos temas medioambientais.

Non é a nosa pretensión facer un extensivo relatorio, nin un inventario medioambiental de Galicia.

"Simplemente" fumos aos Concellos, buscamos á persoa responsable de medio ambiente e plantexámoslle tres sinxelas cuestións: 1º: Os recursos medioambientais no concello, isto é, os seus "pontos verdes"; 2º: os lugares e temas conflictivos, é dicir os "pontos negros"; e 3º: cal é a política ou políticas desenvolvidas desde o Concello sobre o tema, desde educación ambiental até saneamento, desde vixilancia e control até participación cidadán.

Estamos recollendo bastantes datos; curiosos uns, agradables sorpresas outros, e descorazonadores feitos

algúns. O coñecemento das estruturas das que se dotan os Concellos para abordar estes temas, e a mentalidade co que o fan, falarán por si sós

Teremos por tanto as afirmacións non contrastadas de responsables políticos e técnicos da Administración. Por iso imos necesitar o imprescindible contraste que só tí, lector/a destinatario-sufridor/a das súas accións, que vives na comarca analisada, podes facer, e que seguro darán a visión de conxunto que aquí faltará.

Gostárianos por tanto que os artigos desta serie xeneraran respostas, tanto para certificar os feitos e accións descritas como para negalos, tanto para felicitar aos Concellos como para critica-los. Esperamos as vosas cartas.

Démoslle pois unha oportunidade relaxada e amable a quen manexa parte dos cartos públicos que deben redundar nunha defensa e mellora do noso ambiente.

A RIA DE FERROL

Nesta primeira, algo apresurada entrega, relataremos os datos recollidos en algúns dos Concellos da comarca de Ferrolterra. Non están todos, sabemo-lo, pero mais por razóns técnicas que por intención. Non se preocupen os omitidos, que a nosa pretensión é chegar ás "313 Galicias", agrupando os concellos en comarcas homoxéneas desde o punto de vista ambiental ou administrativo... sempre que poidamos. Procuraremos que non quede ninguén fora.

Ferrol

En Ferrol, as competencias en medio ambiente (en diante M.A.) son responsabilidade da concellalía de Sanidade, Consumo, Mercados e Medioambiente. Ferrol participa no programa "Cidades Saudables", da Dirección Rexional Sur de M.A. da Unión Europea en colaboración coa OMS.

Dende a concellalía enfócase o M.A. desde a perspectiva máis global da saúde, recollendo o concepto de "saúde medioambiental" como un dereito do consumidor, da colectividade.

O traballo estruturase en tres grandes áreas: A prevención medioambiental, o Control de calidade ambiental e a Participación e sensibilización

En canto a prevención medioambiental surxe rápido na nosa conversa con Carlos Piñeiro, concellal da área, o tema dos Residuos Sólidos Urbanos (RSU). Falamos da instalación da planta de Mougá, pioneira na reciclaxe de

RSU. Tras dous anos de retraso na súa construción, o funcionamento foi avaliado como non satisfactorio polo Concello, debido fundamentalmente á baixa calidade do compost obtido e a alta porcentaxe de refugallo. Ferrol abandona o proxecto e ordena pechar a planta. Actualmente, os RSU da cidade depositan-se no vertedeiro anexo á planta, aínda que a vontade do Concello é pecha-lo en canto entre en funcionamento a estación de transferencia contemplada no novo plan da Xunta de xestión dos RSU.

A recollida de pilas, os contenedores de vidro ou de latas (refrescos..) para a súa reciclaxe empezan a ser unha realidade na cidade, tras firmar convenios coas empresas xestoras destes residuos, polo que se comprometen a tratalos.

Outro "ponto negro" sen resolver é o da depuración das augas residuais. Neste tema o Concello inhiíbese por falla de competencias e de capacidade presupostaria. Levan anos solicitando que a Xunta poña en marcha o plan de saneamento integral da ría, que inclúe un colector na marxe dereita, actualmente en construción nas súas primeiras fases, desde Narón á punta da ría, coa súa estación depuradora e emisario. O proxecto en detalle non se coñece no Concello, aínda que confían que antes do 2005 esté acabado.

Dentro dos programas de control ambiental están: o control de ruidos, que se ven realizando desde anos, e que contará en breve con un sistema automático de alarma nos puntos conflictivos; isto complementase con medidas do tipo de instalación de pantallas acústicas ou controles a vehículos.

O "teléfono verde", servicio recién estreado, comprométese a xestionar as reclamacións dos cidadáns en 48 horas. O servicio basease na imprescindible colaboración dos veciños para atallar vertidos incontrolados, ruidos, contaminación atmosférica etc. Alá onde non chega a policía municipal nen os catro sensores de contaminación atmosférica en funcionamento, espera chegar este teléfono verde.

Dentro dos "pontos verdes", falamos de Doniños, que conta cun plan de protección especial, no que se contempla o control de vertidos á lagoa e a construción dun observatorio de aves

Dentro da educación ambiental podense encadrar os programas de creación dunha aula da natureza en Brión, o módulo de M.A. da escola-obradoiro ou o exitoso "Bosque das nenas e dos nenos". Esta iniciativa do departamento de educación (do que tamén é titular Piñeiro), leva xa tres anos en funcionamento, e pretende ofrecer aos nenos e nenas da cidade a posibilidade de participar na creación dun bosque, sendo cadaun e cada unha responsables dunha árbore. O programa implica a profesorado, Concello e familias, realizándose a semente da árbore nas aulas dos coléxios, onde se controla a xerminación e os primeiros meses de medre. Despois a árbore levase aos viveiros municipais, onde espera a festa da plantación.

Mugardos

En Mugardos o propio alcalde coordena os temas de M.A.. Empezamos falando da rexeneración da única praia coa que conta o concello, nun lugar privilexiado polas correntes, que a manteñen "bastante limpa". Remodelouse o entorno, adecentáronse os accesos e creou-se o areal. No tocante ao saneamento están en execución as obras do colector xeral, e adxudicadas as da depuradora, que contará cun completo sistema de tratamento biolóxico, deseñada para atender a 15.000 habitantes, case o dobre dos actuais. En tres anos, a rede de sumidoiros levouse o 90% do presuposto de obras do Concello.

Os RSU son unha fonte de preocupación. O 90 % da poboación está servida con contenedores de recollida. Coa entrada en servicio da planta mancomunada de Mougá, Costas clausurou o vertedeiro municipal, situado na palma, "unha das zonas mais bonitas da ría". Cando Ferrol pechou a planta, e até conseguir a súa reapertura creeron ter que comer as toneladas de lixo que se producían. Primeiro As Pontes, onde a falta de consistencia do residuo desaconsellou tecnicamente o

vertido. Logo Ares botou unha man, pero ao final houbo que utilizar o vello vertedeiro, no que se fixeron unhas obras de seguridade e adecetamento. Actualmente vai todo a Mougá, solución da que é firme defensor o alcalde. Non se mostra moi partidario da incineración que

propón a xunta, que "ademais vains sir mais cara"

A prevención de incendios faise complicada pola existencia de múltiples fincas privadas abandonadas nas que non hai como meterlle man. "Existe demasiado solo protexido", e actualmente están en proceso de recalificación. De todos xeitos, a escasa brigada municipal abre sendeiros todos os veráns e limpa o pouco patrimonio

municipal en materia forestal. Aínda así, podemos falar de algunhas zonas recuperadas, o Campo da Rega, Seaña, onde se crearon zonas de esparcemento, replantouse...

Non acaba a entrevista sen falar da polémica poda de varias árbores no paseo de Mugardo á Palma, onde se

Aínda sendo unha comarca densamente povoada, carece-se dunha industria pesada que xenere fortes problemas ambientais, e persisten numerosas zonas en estado case natural, algunhas delas protexidas

cortaron polas de mais de 25 m. A poda xustificábase polo perigo que representaban para as persoas algunhas desas polas coas que xa non podían as árbores. A poda fora contestada no seu día por veciños e asociacións, pero o alcalde mantén a súa postura, e argumenta que pasado xa algún tempo as árbores volven a ter copa e mellor saúde que daquela.

Ares

No veciño Ares reciben os concellos de Urbanismo, Cultura e Servizos e o propio alcalde, que preside o departamento de Sanidade, xuventude e M.A.

Destacan como "pontos verdes" os oito quilómetros de praias cos que conta o concello, que están en condicións moi boas, aínda que carecen de equipamentos. "Se non, serían bandeira azul, pero iso é para os concellos ricos". Os entornos do casco de Ares e de Redes, o outro núcleo con calificación de urbán, están ben coidados pola Escola Obradoiro, recuperados e limpos xardíns e paseos.

A falla de cartos e a pouca colaboración da xente ten moi degradada A Xunqueira, e diso son conscientes no Concello. Nestos momentos negociase con veciños e usuarios as novas normas para a protección especial desta zona húmeda, "na que xa se fixeron varios estudos", e que ten importancia recoñecida como ecosistema a preservar, como zona de parada de aves migratorias e ani-

ñamento. A oposición dos propietarios á protección da zona concretase en repetidos intentos de secar A Xunqueira con cascallo e outros vertidos. No Concello confían en chegar a tempo...

A Escola-Obradoiro, das moitas que funcionan por toda Galicia en convenio co INEM, ten un módulo de M.A., e as súas actuacións en só tres meses son visibles nada mais entrar na vila. Limpeza e sinalización dos antigos sendeiros, os xardíns da vila e a limpeza das praias e os seus entornos son os seus traballos actuais.

E inevitable falar de Mougá: "Somos partidarios da solución da mancomunidade, non da incineración". Este ano contan con completar a dotación dos contenedores para a recollida dos RSU, pasando do actual 60% ao 100% de cobertura. A distribución de novos contenedores vai sempre acompañada de campañas para o uso correcto dos mesmos.

No tema de saneamento, só os núcleos de Redes e Ares contan con alcantirallado que verte a través de dous inadecuados emisarios. A inversión necesaria sobrepasa con moito as posibilidades de Ares, e levan anos esperando unha resposta positiva da Xunta, da que desconfían bastante a curto prazo.

Nun concello onde a poboación se triplica cada verán, o principal problema é a falla de recursos económicos, que se traduce nunha falla de persoal e medios para dar unha boa resposta aos problemas xerais e aos estacionais. Aínda así, non falla optimismo, e "faiše camiño ó andar"

Neda

De Ares a Neda atravesamos Fene, ao que logo volveremos. Alí recíbenos o Alcalde, que coordena persoalmente o tema. De novo Mougá e os RSU. Recollese o 100% dos residuos, e o vidro separase coa colaboración dos veciños en contenedores que retira periodicamente unha empresa especializada. A alternativa parece clara, Mougá fronte a Cerceda, compostaxe fronte a incineración.

Por outra banda, as augas residuais están canalizadas na súa totalidade, e as das 3/4 partes da poboación teñen tratamento biolóxico completo. Gracias a esta depurado-

*Mougá constitúe a mellor solución
ao problema do lixo para a maioría dos concellos,
que optan pola reciclaxe e a compostaxe
frente á incineración*

ra, foi posible recuperar os dous ríos que atravesan o casco da vila, dos que ademais se rexeneraron as súas ribeiras. O traballo de rexeneración de entornos leva xa tres anos en marcha, e en breve esperan poder poñer en marcha outro proxecto mais ambicioso, que inclúe actuacións nas masas forestais de adecentamento, limpeza e sinalización. De novo a potenciación do senderismo aparece como unha alternativa de uso racional dos espazos naturais. Para todo isto o Concello acaba de firmar un convenio co Goberno Civil para acoller obxectores de conciencia para realizar estes traballos. Isto vai dar que falar.

Hai anos, e co obxectivo de preservar a ribeira, eliminouse un vial que a bordeaba, impedindo o desenvolvemento urbanístico pegado á ría, e trasladando a activida-

de cara ao interior, en torno a antiga estrada de Ferrol a Betanzos. Hoxe, sen tanta presión inmobiliaria (a poboación sitúase en 6.500 fronte aos 8.000 de hai 5 anos), a ribeira vaise transformar nun paseo marítimo cun parque, Sobarreiros.

A colaboración da xente é considerada como un factor primordial, e as actividades de educación ambiental son unha constante nas programacións municipais.

Outro punto recuperado ou en vías de recuperar son as beiras do Belelle, un lugar realmente bonito e con algúns tramos en estado virxinal. En proxecto quedan tamén un mirador en Ancos, con acceso aos restos de dous castros xa catalogados.

A industria instalada no Concello é pequena e pouco conflictiva, a excepción da canteira de Morela, que de cando en vez, en épocas de moita chuva non controla os arrastres de fino aos cauces.

Os rapaces e rapazas de Neda teñen a oportunidade todos os veráns de participar nas acampadas na Aula da Natureza de O Cabalar, en colaboración con outros concellos e o Servicio do M.A. Natural da Consellería de Agricultura. E a iniciativa mais importante do Concello no campo da educación ambiental, aparte de outros cursiños, seminarios e xornadas específicas

Marchamos de Neda coa impresión de deixar un concello dinámico aínda que non sen escoitar a reiterada protesta: non hai medios, non hai recursos para investir nisto do M.A..

Fene

En Fene xuntámonos cos concelleiros de Servizos e de Sanidade e Ecoloxía, e empezamos falando do saneamento. Todo o Concello, incluído o rural conta con traida e con colectores. Un dos sectores (5.000 habitantes), conta cunha depuradora biolóxica, que o propio concello recuperou poñendo a andar unha daquelas obsoletas instalacións que se regaron por toda Galicia nos primeiros 70. A outra que existía houbo que derriba-la, pero están aprobados os 350 millóns necesarios para a nova. De todos xeitos é de destacar que todo está canalizado á ría, co que nos ríos do Concello saltan as troitas. En algunhas zonas existe unha canalización diferenciada para as augas da chuva, raro exemplo de boa planificación.

Dentro destes logros enmarcanse as campañas contra os vertidos nos ríos, a recuperación das ribeiras como

paseos, a existencia de zonas en estado case primitivo... Na parte do concello que da á Ría de Ares, hai varias zonas verdes co estatus de "protección especial".

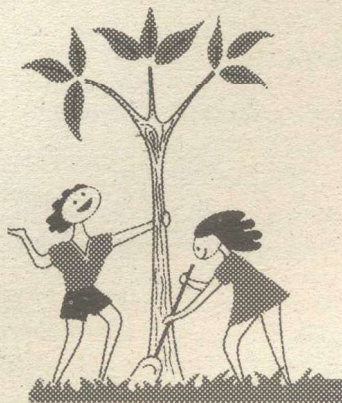
A conversa salta dos ríos aos RSU. O lixo recollese ao 100% da poboación, separándose o vidro, e parte do papel antes de verte-lo. Para os "trastos", un servizo especial os recolle e enterra nun vertedeiro propio, ao pé dunha canteira. Por suposto, que Mougá é a solución para o resto do lixo. Agora está infrutilizado e pagase un prezo moi alto polo vertido, pero confían en que Ferrol volte a usa-lo, facendo-o rentable fronte a incineración. Os cascallos da construción preocupan especialmente, estánlles buscando un sitio adecuado.

Como zonas protexidas destacan as beiras do Belelle, fronteira con Neda, unha zona en Barallobre inmediata ao que vai ser novo polígono industrial, e os entornos dos castros e mámoas en Magalofes. O concello gasta todos os anos cerca de medio millón de pesetas en plantacións de árbores, tanto directamente como a través das parroquias. Ademais dos viveiros propios, está en marcha un custoso servizo, que é o da recollida de árbores singulares, pola especie ou pola idade, que están nun lugar "non adecuado". Cando os donos se queren desfacer del para construír, ou cando se amplía unha estrada, en vez de talar, procedese ao non

sempre fácil trasplante. Así sobreviven palmeiras, buxo, pereiras, e outras especies centenarias que precisaron das grúas de 20 toneladas para o seu traslado.

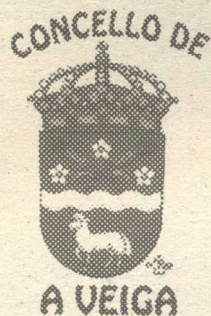
Lembramos agora campañas lanzadas desde a Concellaría de Sanidade e Ecoloxía, como a recollida de escopetas de aire comprimido entre os rapaces, a edición de guías da flora do Concello con soporte audiovisual, a sementeira de Carballos, os invernadoiros para os rapaces...

Os Concellos teñen as mans atadas en moitas cousas, protestan. Non hai normativa sancionadora para quen abusa, pero están convencidos de que o papel de concienciar é deles, e que ademais se podería elaborar todo un plan de pequenas intervencións locais, ao alcance dos concellos que non precisarían dos millóns da Xunta, e que supoñan melloras reais para o M.A.

Narón

Narón quedousenos fora neste primeiro artigo, xa que debido ás presas non conseguimos falar co responsable de M.A. de narón, e sabemos que alí estanse facendo cousas. Non importa, como dixemos ao principio, haberá outras oportunidades, e, de momento, collemos os trastos e preparamos as nosas seguintes visitas. ■

*...A Veiga non é só arte e cultura;
festas e romarías; caza e pesca;
montañismo; sendeirismo, é sobre todo
aquel saber recibir tan peculiar e
amistoso das suas xentes.*

